

2 b) Dieser Artikel wurde als Beitrag zum Handbuch der rheinischen Mundart geschrieben.

Uus där Ziet, wo v'r noch sällewer jeschlacht haant

Ming Äldern haaten frööter en kleen Bu'erschaft met su vill Land, datt zwei Köh on en Beuet¹ satt ze frässen haaten. Em Längsen² kom ooch en Vitzchen³ en d'n Stall. Datt wu'ed bes stupp⁴ vörr Chresdach fätt jemaat. Ming Papa hollde datt Di'er bae em jru'eßen Bu'er, där en Sou met Peggen⁵ haad. Hä noom en jru'eßen Äpelssack⁶ met. Do kom datt Färken, watt velläecht nu säcks Wächen aalt wo'er, drenn. Hä schlouch dann dänn Sack met dämm Vitzchen üwwer de Schoolder on dräät ätt om Röggen hehm.

Ming Oma läewde ooch met bae oss em Huus. Si sörrechde förr datt Färkesdier; dääd ätt fooden on maad äm ooch d'n Stall reen. Datt Färken creed dräemol am Dach jätt ze frässen. Morjes, meddäas on owens. Ätt creed jekochde Äpel met Mäll on zei'escht ooch jätt Mellech debae, wi et noch kleen wo'er. Alle U'ezen⁷ vam Meddach on Owendassen wu'eten ooch en d'n Färkestroch jeschott.

Friedäas noom ming Oma mo'els en lang Ko'ed⁸ met en d'n Färkestall. Dometten dääd se d'm Färken singen Ballech⁹ mässen. Se lääd di Ko'ed öm dänn Färkesbuch¹⁰ on maad an dänn O'et en Kno'eden, wo se mem Aafangsäng van där Ko'ed aaneesteß. Ming Oma wo'er luuter mästech¹¹, wann eener kom on se konnd an där Ko'ed wiesen¹²: su vill ess et widder jewaaßen on decker wu'eden. Em Spääthärwst wo'er di Ko'ed da knobbelech¹³ van Kno'eden.

Wann et da en paar Wächen vörr Chresdach kaalt wu'ed on de Äed hatt jefro'eren wo'er, wu'ed d'r Aanolds Juhann van d'r Scholltesmüll¹⁴ bestaalt. Datt wo'er en Bu'er, där ooch jätt vam Schlachten v'rstung. Hä wo'er als Jong dräe Jo'er mem aalen Kruusen Wellem vam Bonnen¹⁵ no d'n Bu'eren jejangen schlachten on haad et van dämm jeliert.

D'n lätzten Owend kreed datt Färken nüüs mie ze frassen. An dämm Dach wo jeschlacht wäeren sool, stungen ming Äldern en aller Härrijottsfrööhe op on stochten et Fü'er aan. Op d'n Köchenhäed kom en jru'eßen brung emalierden Wäschkassel on noch en paar jru'eße Kochpötte met Wasser. Datt mood am kochen sing, wann et Schlachten loss jing. Da wu'ed jestocht, datt de Owespiefe¹⁶ döckes¹⁷ jlö'enech¹⁸ wo'er. Dänn Wäschkassel haad ming Tante Bätta en Dösseldorp besörrecht. Si wonnde dumols do. Ätt wo'er doch Krech on ätt wo'er männehmols förr Jäld on jood Wo'et nitt em Laden ze krejen, watt m'r nü'edech broud. Där Kassel wo'er förchterlich jru'eß on haad en Ömfang, datte nitt an d'r Zochdü'er erenn jing on jraad ääwes dorch et Abteilfinster passde.

Om Platze vörr d'm Huus schlouch d'r Papa en Po'elieser¹⁹ en de Äed. Wann et häll wu'ed kom d'r Juhann. En em Rucksack brääd hä sing Jereeden²⁰ met. Mätzer, en Sto'el²¹ zom Mätzer strichen, en Bolzenschoßapparat, en paar Schrabber on en Bael²². D'r Juhann bong sech en jru'eßen wietwällijen Jummischü'ezel öm on da jing et loss. Di Käels jingen en d'n Färkesstall on bongen dämm Färken en Streck öm eenen Hengerschochen²³. Eener noom da dänn Streck on där ander d'n Färkestäetz²⁴ en de Hank. Su wu'ed datt Färken eruus jeleet²⁵. Ätt schrou Mord on Brank dobäe, datt m'r sech de U'eren zohaalen moot.

Datt Färken wu'ed mem Streck an et Po'elieser fastejebongen. Dräe Zentemeter üwwer eenem Ooj bäem Färken satzd d'r Juhann dänn Bolzenschoßapparat aan on schoß datt Di'er en et Jehi'en²⁶. Wann et da op de Sick fel, wu'ed et affjestächen. Met em schärpen Mätz schnett d'r Juhann äm de Halsschlachoder op. Ming Papa hel en jru'eßen Komp²⁷ dronger, wo et Blo'et drenn lef; dobäe ru'erde met em Hoolzläffel drennen, datt et nitt jeronn. D'r Juhann bewäjd datt Färkesdi'er hin on häer, datt et jood uusblo'eden konnd.

Op zwei jru'eße Hauklotzer²⁸ wu'ed de Färkesledder²⁹ jeläät; en stuppe Ledder uus Eechenhoolz³⁰ met fönnef ödder säcks Sprossen.

Dodropp wu'ed datt Färken jehäwwen. Nu drouch ming Papa uus d'r Köche datt heeße Wasser en em jru'eßen Stu'etzeimer³¹ eruus. Met er Schäppe schodde dämm Färken datt heeße Wasser üwwer de Schwaad. Datt Wasser mood jekocht haan, dorf äwwer nu nitt wärmer wi 60 - 65 Jraad sing, wiel m'r söss et Färken v'rbrangd hääd. No em Oojenbleck plockd³² d'r Juhann enz anner Bü'eschte³³. Wann se uusjing, wo'er jenooch heeß Wasser drüwwer jeschott wu'eden.

Jeder noom sech en Schrabb en de Hank on da kratzten se di Bü'eschten aff. Bäe där Prozedu'er joof datt Färkesdi'er en ganz eejenen Jeroch van sech. Där Schrabb wo'er uus Wießbläch on haad de Form vanner Schäll ödder Klocke. Owwen draanen wo'er en Ho'ek³⁴, dometten strööfde³⁵ d'r Juhann dämm Färken de Klauen aff. Di Bü'eschten, di met d'r Schrabb nitt devanjejangen wo'eren, dääd d'r Juhann met em schärpen Mätz affrasieren. Wann datt Färken van beeds Siggen blängde on ooch am Kopp, an d'n U'eren on am Stäetz kenn Hö'ercher mie ze sehn wo'eren, wu'eten dämm Färken de Oojen uusjestächen on et Ennerschte uus d'n U'eren jeschnedden. Mem Mätz lääd d'r Juhann di Sehnen van d'n Hengerschochen fräe. Di wu'eten an et Kromphoolz³⁶ jeströöft on datt da met em Streck an di öweschte Sprosse van där Ledder aajebongen.

En su'er Stöcke Ärrbicht wo'er et, di Ledder met dämm Färken an et Huus ze schleefen³⁷ on an d'r Huuswank opzereechten. Ätt hung nu do mem Kopp no ongen. Met em schärpen Mätz dääd d'r Juhann datt Färken op. Hä satzd et Mätz owwen töscher d'n Hengerschochen aan on schnett dänn Färkesbuch³⁸ bes ongen an d'n Kopp op. Datt Jekrü'es³⁹ dräåde em jru'eßen wießen Jummischü'ezel erenn on schott et op d'n Köchendösch. Mem Bael ödder met d'r Hääpe⁴⁰ wu'ed da d'r Röggen dorchjehauen, bes op de Schwaad; on d'r Kopp wu'ed en zwei Hällefden jespaalt. De Nieren on de Längen⁴¹ bleffen bes zom Wu'eschtdach em Färken. D'r Pissel⁴² wu'ed druußen jeschnedden on en d'n Schoppen jehangen. Domett wu'eten et Jo'er üwwer de Jraawschöppe⁴³, et Wi'esenmätz⁴⁴ on ander Jereeden ennjerewwen, datt se nitt rosten dääten.

De Long⁴⁵, de L  wwer⁴⁶, et Hazze⁴⁷ on de Zong uus d'm Hals wu'eten j  tt met Wasser affjespoult on opjehangen. De D  rm, di jo all aaneejewaa  en sind, wu'eten uu  ereen jemaat, datt et eenen langen Darm joof. Datt mood jeschehn, sulang se noch w  rem wo'eren, wiel m'r s  ss et F  tt nitt devann creed. On de ganze Souer  e⁴⁸ mood dru  en jemaat w  eren, ooch uus d'm M  jen⁴⁹. Da wu'eten se jewangd⁵⁰ on en Wasser jestaalt. Van d'r Blo'es⁵¹ maaten sech di aal L  ck j  en en Tabacksb  ggel. Si wu'ed opjeblo'esen wi en Loftballong on jedrucht. Wann se dru   wo'er, wu'ed se met bonktem Z  ch⁵² jeb  'ed⁵³. Een Jo'er haffer enz Dauerwu'escht en de Blo'es jedoon. Datt wo'er en decken P  ngel⁵⁴ on   tt joofen hengernoo b  em Schniggen Schiewen su jru'e   wi en Schni'et Bru'et.

Wann datt Färken nu schön uusjeschlacht em Hoff hung, wo'er et b  e oss em B  rrjeschen Sitte, d'n F  rkesst  etz ze klauen. M'r mood da sehn, datt m'r noch en St  ckelchen mie loss creed. Datt joof vill Spaß.

Da mood d'r Fleeschbeschauer kummen on ongers  oken, off datt Färken jesongd wo'er on kenn Trichinen haad. Wann alles sing Richtichkeet haad, doude dämm Färken an en paar Ställen singen amtlichen Stämpel op de Schwaad. D'r Fleeschbeschauer wo'er en Bro'eder vam Juhann, hesch Jupp on wonnd en d'r Widdenhoff⁵⁵ b  e U'epen⁵⁶.

No zwei   dder dr  e D   jen wu'ed datt Färken uuseren jeschnedden on v'rwu'escht.   tt mood dorch on dorch kaalt sing, on datt Sp  ck op jeden Fall faste wäeren, ie datt jewu'escht wu'ed.   tt hung devann aff, wi schw  er sunn Färken wo'er. Färken van dr  e bes vi'ershondert Ponk⁵⁷ wo'eren dumols kenn S  lldenheet.

Woojd er enz een eckesch⁵⁸ zweihondertachzech Ponk, su wo'er datt f  rr di Ziet v  rr jood vi'ezech Jo'eren en kleen Di'er. Zo d  r Ziet d   ten di Bu'eren et Sp  ck noch mem Zollstock m  ssen. (H  ck dürfen de Färken nitt mie wi honderts  cksech bes hondertachzech Ponk wo'ejen.)

Wann d'r Juhann wu'eschten kom, datt jeschooch mi'eschtens nommedäas, haade en Säej, Mätzer, d'n Sto'el, en Trechter on en jru'eße Wu'eschtmaschien Nommer zwanzech em Rucksack. Hä brääd ooch wallens d'n Haasbachs Paul van U'epen met zom Hällepen. Där ess spääder em Krech jefallen.

Een Hällefde vam Färken wu'ed op d'n Köchendösch jeläät. Di Knochen dääd d'r Juhann met d'r Säej schniggen. Wann hä se met d'r Hääpe kaputt jehauen hääd, da hääten et jo Spöön⁵⁹ jejäwen. Et Fleesch wu'ed mem Mätze uusjelu'eßt⁶⁰. Hengen druußen maad m'r Rollschenken on et Fillee, datt ess et Bäste vam Färken. Janz frööter wu'eten jo mi'eschtens Knochenschenken jemaat, äwwer datt wo'er hengerno affkummen. Vü'eren druußen wu'ed d'r Nackenbro'eden jeschnedden on Kottlätts joof et van vü'eren bes hengen.

En Deel Bro'edenfleesch wu'ed aanjebro'eden on da en Jlaaser ennjekocht. Datt Üwwereje kom mem Späck, d'n Schenken, d'n Reppcher, d'm Iesbeen on d'n Knochen en et Saalz. Vi'er haaten em Käller en Troch, wo et drenn kom. Vi'ezehn Dääch bes dräe Wächen bleff et dodrennen. Da wu'ed et affjewaschen on opjehangen, datt et jätt aandruchde. No en paar Dääjen wu'ed et da jerööchert⁶¹.

Wann beeds Färkeshällefden uuseren jeschnedden wo'eren, jing et wu'eschten loss. Da wu'ed di jru'eße Wu'eschtmaschien an d'n Dösch jeschrowwen⁶². Ech mood se döckes drääjen als Kenk.

Zei'escht maad m'r de Bro'etwu'escht vam Affallsfleesch van d'n Schenken; dobäe wu'ed noch jätt vam Späck affjefleggd⁶³. An di Wu'eschtmaschien kom förr datt Dorchdrääjen van dämm ru'en⁶⁴ Bro'etwu'eschtfleesch en jroww Schief. Wool m'r fing Bro'etwu'escht haan, wu'ed datt Fleesch zweimol dorchjedrääjd. Domett datt di Bro'etwu'escht en jooden Jeschmack kreed, wu'eten Moskaatnösse drennjereuwen. On wieß Päffermäll⁶⁵ on Saalz kom draan. Nu kom vü'eren an di Wu'eschtmaschien en Rü'erchen⁶⁶. Dodropp wu'ed en lang Äng vam Dönndarm jeströqft. D'r Juhann dääd nu Haufeln⁶⁷ wies datt dorchjedrääjde Bro'edenfleesch en d'n Wollef.

Ech mood drääjen on d'r Juhann leß, su wi di Wu'escht am Rü'erchen eruus kom, vü'ersichtlech met där andern Hank d'n Darm nokummen. Di fäedijen Wü'eschte wu'eten op Schneesen⁶⁸ jehangen. Wi bäem Fleesch wu'ed ooch hievan en Deel ennjekocht on di andern jerööchert.

Als zwäddes wu'ed de Läuwerwu'escht jemaat. En hallefen Kopp met d'n Backen, jätt Schwaaden, de Läuwer on noch jätt vam Buch jeschnedden Fleesch wu'ed dofür jekocht. Watt van d'r Bro'etwu'escht affel, kom ooch met drenn. Da wu'eten en paar Öllechsköppe⁶⁹ jeschällt on met dämm jekochden Fleeschkrom dorch d'n Wollef jedrääjd. Förr Läuwer on Blo'etwu'escht kom en fing Schief defü'er. Wann datt Janze da met Päufermäll, Saalz on Moskaatnoss ongereenjemangd wo'er, wu'ed et mem Trechter en Deckdärm jedoon, di met Ko'ed affjebongen wu'eten. Wammer Nä'elchespäffer⁷⁰ do haad, dääd m'r ooch allt wallens jätt devan en di Wu'escht.

Nu wo'er de Blo'etwu'escht an d'r Rä'e. Hazze, Long, Nieren, Schwaaden on ander Affäll, ooch jekocht, wi bae d'r Läuwerwu'escht, wu'eten met jätt Öllech dorch de Wu'eschtmaschien jedrääjd. Dobäe wu'ed nu et Blo'et jeschott. Jätt les m'r dovan förr d'n Prenz⁷¹ üwwerech. Da wu'ed noch en Tröbbelchen Späck drenn jeschnedden, met Saalz, Moskaatnoss on Päufermäll ongereenjeru'erd on ooch en Deckdärm jedoon. Ätt wu'ed äwwer ooch Läuwer on Blo'etwu'escht en Jlaaser ennjekocht. Di kom da nitt en Därm.

Di Läuwer on Blo'etwü'eschte wu'eten da em Ennkochkassel om Häed jekocht. Datt heescht, m'r leß se en Stond träcken⁷², su wi Äpelsklöße. Ätt dorf nitt zevill jestocht wäeren, wiel se söss jebascht⁷³ wö'eren. Se wo'eren jaar, wammer met er No'el⁷⁴ en de Blo'etwu'escht stouch on da kenn Blo'et mie druußen lef. Passi'erd et äwwer doch enz, datt en Wu'escht kaputtjing, su schmo'ed d'r Prenz besondesch jood. Spääder wu'eten se da jerööchert. En onjerööcherde Läuwerwu'escht wo'er äwwer ooch nitt ze v'rachten.

Wann di Wü'eschte jaar wo'eren, wu'ed datt üwwerije Blo'et bāe di Wu'eschtbrōh jeschott on Prenz devann jekocht. Mem Schnees wu'ed su vill Mäll drenn jeru'erd, bes datte stief wo'er. Datt mood m'r jätt em Jefööl haan. Wann d'r Penn⁷⁵ drennen stoon bleff, wo'ere jood. Hä mood ö'entlech dorchkochen, datte "flupp, flupp" sääd. Wanne ze laff wo'er, komen noch jätt Jewürze drenn. Där fäedich jekochde Prenz kom en Pötte on Kōmpe; on ätt wo'er usus, datt m'r d'n No'eborn⁷⁶ ooch jätt devann brääd.

Nitt jedes Jo'er, äwwer aff on zo, wu'ed ooch enz Dauerwu'escht jemaat. M'r maad da jätt winnijer Bro'etwu'escht. Bāe datt dorchjedrääjde Bro'etwu'eschtfleesch kom da noch en Dreddel Renkfleesch⁷⁷. Di Dauerwu'escht kom en jekoofde Därm on wu'ed ooch met jerööchert.

De Lōngen Ödder Floomen lejen meddsen em Färken on recken baal vam Hengerschenken bes vü'eren en d'n Hals. Si wu'eten mem Mätz kleenjeschnedden ödder dorch de Wu'eschtmaschinen met jrowwer Schief jedrääjd. Se wu'eten da em Brö'eder⁷⁸ uusjelooßen. Datt Färkesfätt wu'ed en Steenjooddöppen⁷⁹ v'rwaart. Met dänn Jreven⁸⁰ wu'eten Äepel jebro'eden, ödder se wu'eten op en Schni'ed Bru'et jässen.

Rööchern dääd ming Papa en em aalen Schaff⁸¹. Datt satzde en d'n Hoff. Fleesch, Wü'eschte on Späck wu'eten drenn jehangen. Ongen drenn satzde en aalen Kollenpott⁸². Do kom Bü'ekensäejmäll⁸³ drenn. Datt wu'ed dann aanjestächen. En aal Piefe leß d'n Rooch owwen eruus.

Wi d'r Juhann Nüngzehnhondertdräeonvi'ezech enjeträckt wu'ed on en d'n Krech mood, hätt oss d'r B. [redacted] Hujo vam Kuddenbärch⁸⁴ ödder d'r aal K. [redacted] Hubätt van d'r Biesemech⁸⁵ et Färken jeschlacht. Nom Krech bes datt d'r Juhann Nüngzehnhondertfoffzech widder uus russischer Krechsjevangenschaft dehehm wo'er, kom d'r F. [redacted] Hubätt van U'epen schlachten, äwwer datt wo'er allt

en jelierden Mätzjer. Vi'er haant velläecht bes Nüngzehnhondertfönnefonfoffzech sällewer jeschlacht.

D'r A [REDACTED] Juhann ess d'r Eenzychste, där hück noch läewt, van dänn Mannslüggen, di bae oss jeschlacht haant.

1. Färse
2. Lenz, Frühling
3. kleines Schwein
4. kurz
5. Schweinejunge
6. Kartoffelsack
7. Speisereste
8. Kordel
9. Tierleib
10. Schweinebauch
11. stolz
12. zeigen
13. uneben
14. Schultheißmühle
15. Bornen, Ort b. Olpe
16. Ofenrohr
17. oftmals
18. glühend
19. Eisen zum Tiere anpflocken
20. Geräte
21. Stahl
22. Beil
23. Hinterbeine
24. Schweineschwanz
25. geleitet, geführt
26. Gehirn
27. Schüssel
28. dickes Stück Baumstamm,
zum Holz spalten
29. Schweineleiter
30. Eichenholz
31. großer Zinkeimer
32. rupfte
33. Borste
34. Haken
35. streifte
36. naturgewachsener gekrümmter
Ast, 1 m lang
37. schleppen
38. Schweinebauch
39. Innereien
40. kurzstieliges Beil
mit langer Klinge
41. Fettgewebe
42. Geschlechtsteil
43. Spaten

44. Messer zum Rasen ab-
stechen in der Wiese
45. Lunge
46. Leber
47. Herz
48. Schweinerei, Kot
49. Magen
50. gewendet
51. Blase
52. Stoff
53. einfassen von Borte
54. Bündel
55. Wiedenhof, Ort b. Olpe
56. Olpe, Gem. Kürten
57. Pfund
58. nur
59. Späne, Splitter
60. ausgelöst
61. geräuchert
62. angeschraubt
63. Reste abgeschnitten
64. rohes Fleisch
65. Pfeffer
66. Röhrchen
67. 1 Handvoll - Mehrzahl
68. kurze Stangen aus dem
Räucherschrank
69. Zwiebelköpfe
70. gemahlene Nelken
71. Panhas/Pannas
72. ziehen
73. aufgeplatzt
74. Nadel
75. Stock/Stange
76. Nachbarn
77. Rindfleisch
78. Bräter
79. Steinguttopf
80. Grieben
81. Schrank
82. Kohlenkasten
83. Buchensägemehl
84. Kuddenberg, Ort b. Olpe
85. Biesenbach, Ort b. Olpe

Was ich hier berichtet habe

"Aus der Zeit, wo wir noch selber geschlachtet haben",

liegt nun runde 40 Jahre zurück. Der Bauer und Metzger Johann A. [REDACTED] wird in diesem Jahre (1982) 74 Jahre und er wohnt auch heute noch in Schultheißmühle bei Olpe in der Gemeinde Kürten. Nach dem 1. Weltkrieg begann er etwa 20jährig auf den Bauernhöfen zu schlachten etwa 1928. Zur damaligen Zeit wurden die Schweine noch geschlagen und dann abgestochen. Einige Jahre später, etwa 1932, gabs die ersten Schußapparate mit Kugeln, die dem Schwein den Garaus machten. Wegen eventueller Rückschläger waren sie sehr gefährlich und wurden schon bald vom Bolzenschußapparat, der heute noch verwendet wird, verdrängt.

Ein Schwein zu schlachten dauerte etwa 2 Stunden. Das Wursten nach 2 - 3 Tagen, einschließlich Fleisch und Speck einsalzen, Würste und Pannas kochen, nahm 6 Stunden Zeit in Anspruch. Für diese insgesamt 8 Stunden Arbeit, wozu vielleicht noch mehr als eine Stunde Wegstrecke zu rechnen sind, mußten die Bauern zur damaligen Zeit 6 RM berappen. Das war damals Taxe. Es waren umgerechnet 0,75 RM Stundenlohn für unseren Metzger Johann, die Wegezeit nicht eingerechnet.

Er sagt heute dazu: "On da kom et Bezaalen, datt wo'er jo et Schräcklechte vum janzen Dach. Di joofen all nitt jäen Jeld uus, di Bu'eren!"

Die Zeit vor 40 Jahren, kann man sie mit der heutigen vergleichen? Die Bauern mußten dazumal wohl jedes Markstück umdrehen, ehe sie es ausgeben konnten.

Als sich Metzger Johann den Bolzenschußapparat kaufte, mußte er dafür 32,-- RM bezahlen. Das war damals viel Geld. Platzpatronen für den Bolzenschußapparat kosteten damals 4 RpF - heute 20 DPf - ein scharfes Messer damals 3 - 4 RM, heute 30 DM - ein guter Stahl damals 5 - 6 RM, heute 40 DM.